

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Tilman||ni Smelingi Segeber=||gensis de VII.
Sacramentis Liber I. in || VII. capita iuxta numerum
sacramen||torum digestus, quorum assertionem,||
defensionemq[ue] aduersus hæreticos con||tinet, ...**

Smelingus, Tilmannus

Coloniæ, 1538

VD16 S 6802

De Sacramento matrimonij. Cap. VI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30214

inquit, regula retinenda est, vt quæ nō sunt cōtra fidem, neq; contra bonos mores, & habēt aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbi-
cunq; institui videmus, vel instituta cognosci-
mus, non solum non improbemus, sed etiam
laudando & imitādo sectemur. Rationem ho-
rum verborum reddit libro primo, quum di-
cit: Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam
quæ adiuuat vtilitate, nouitate perturbat. Qua
propter quæ vtilis nō est, perturbatione infru-
ctuosa, consequenter noxia est.

DE SACRAMENTO
matrimonij. Cap. VI.

Jud. 15,

3. Petri, 2

Æretici ceu Sampsonis vul-
pes caudas habent colligatas,
hoc ē, quotquot sunt, in vno cō-
ueniunt sine, persecutione vi-
delicet ecclesiæ & seductione
fidelium. Ad hunc scopum oēs
tendunt. Capita vero habent diuersa, hoc est,
diuersas perditionis sectas (in quibus quia ma-
le inter se conueniunt, acerrime digladiantur)
introducunt in ecclesiā, instabiles & indoctos
post se trahentes, qui eorum sequuntur luxuri-
as, per quos via veritatis blasphematur. Hoc ē
quod decretalis illa dicit, cuius initium est. In-
ter sollicitudines, de purg. can. Inter sollicitudi-
nes, inquit, nostras, illa debet esse præcipua, vt
capiamus vulpeculas, quæ demoliuntur vineā
domini Sabaoth. Spiritus quidem habēt diuer-
sos, sed caudas inuicem colligatas, quia de va

nitare conueniunt in idipsum. Hi sunt nanque
 caupones, qui aquam vino commiscēt, qui vi-
 rus draconis in aureo calice Babylonis propi-
 nant, qui iuxta verbum propheticum, arcum
 rem amaram intenderunt, quorum error ser-
 pit vt cācer, ita quod nisi protinus in flore læ-
 datur, fructum non solum amarum, sed etiam
 pestiferum germinabit. Hos Apostolus prædi-
 cator egregius in epistola sua propheticæ ser-
 mone describit, & docet modis omnibus eui-
 tandos. Contra quos sacerdotes tubis argente-
 is clangere debent, vt clamāte populo arca fœ-
 deris præcedente, muri corruant Hierico, quæ
 iam fuerat perpetuo condemnata anathema-
 te, ita quod si quis ex ea vel regulam auream **Ios. 7.**
 furari præsumperit, cū Achan filio Charmi,
 lapidibus obruatur. Et Tertullianus de præ-
 scrip. hære. Mentior, inquit, si non etiam a re-
 gulis suis variant inter se hæretici, dum vnus
 quisque pro suo arbitrio modulatur, quæ acce-
 pit: quemadmodum de arbitrio ea composuit
 ille, qui tradidit. Idem licuit Valentinianis
 quod Valentino, Marcionitis, quod Marcioni
 de arbitrio suo fidem innouare. Denique peni-
 tus inspectæ hæreses omnes, in multis cum au-
 toribꝯ suis dissentientes deprehenduntur. **Tertullia.**
 Quod quam verum sit, quod dicit Tertullianus, non
 solum apparet in veteribus illis ac damnatis,
 sed etiam in nostræ ætatis hæreticis, quorum
 plures sunt sectæ quam Thebarum portæ, seu
 diuitis ostia Nili, aut Atheniensium philoso-
 phorum contentiosa ac diuersa dogmata: vt
 non plures equus ille Troianus effuderit arma

tos, quam vnus hæresiarcha, diuersarum opi-
 nionum, sectarum & hæreseon protulerit con-
 ditores atq; assertores. Quod verè esse quum in
 plerisq; sacramētis ostendimus, tum in primis
 in sacramento matrimonij ostendemus. Renat-
 us est nobis (solēt enim ex hæreticorū cinerib.
 renasci hæretici) in nostris hæreticis Iouinia-
 nus, Christianorum, vt dicit Hieronym. Epicu-
 rus, qui superba præsumptione (quæ semper in
 scitię proles est) virginitatem coęquat nuptijs,
 docetq; eam non præferendam matrimonio.
 Quod quidem falsum & hæreticum esse com-
 probatur, quum doctrina Christi, tum exēplo
 ipsius, qui & matrem virginem elegit, & vir-
 ginitatem ipse seruauit. Apostolus quoq; Co-
 rinthijs scribens virginitatem consuluit tanq̃
 melius bonum. Hunc Iouiniani errorem euan-
 gelico mucrone confodit diuus Hieronymus.
 Augustinus quoque libro de sancta virginita-
 te, & de bono coniugali aduersus hanc errone-
 am opinionem satis luculenter disputat, & aliq̃
 complures.

¶ Sunt & aliq̃ asserentes neminem adultæ
 etatis posse saluari, nisi matrimoniali capistro
 ligatus fuerit, virginitatem & cœlibatum da-
 mnantes, vtpote rem nobis prorsus impossibi-
 lem. Hoc dogma nuptiatores nostri temporis,
 qui subantes (vt Hieronymi verbis vtar) ad
 coitum, pecudum more lasciuiūt, statuere præ-
 sumperunt, qui quum sint vel Sardanapalo
 effœminatiores mollioresq; omnes tales qua-
 les ipsi sunt iudicant, & ex se metiūtur alios.
 Et, si quid iudico, haud multum absunt a mo-

ribus ingenioque Neronis, qui (vt author est Suetonius) persuasissimum sibi habuit, neminem hoïem pudicū, aut vlla corporis parte purum esse, verum plerosq; dissimulare vitium, & calliditate obtegere. Ideoq; professis apud se obscœnitatem, cœtera quoq; concessisse delicta. Recte quidem Sapiens: In via stultus ambulans, quum ipse insipiens sit, oēs stultos æstimat. Et tamen castissimi isti scilicet euangelistæ, post despumatas corporis voluptates, de sacratissimis fidei mysterijs, quæ animalis homo non percipit, cōfidenter pronunciant ac definiunt. Verum hos Epicureos reprobatur Saluator eo loco, vbi cōmendat eunuchos, qui se castrauerunt propter regnū cœlorū. Et Apo. spū dei plenus, consilium dat innuptis, & viduis, vt sic permaneant, sicut & ipse. Et post pauca subdit: De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a domino, vt sim fidelis. Blasphemum autem est, & hæreticum, asserere CHRISTVM & Apostolum eius, impossibile quippiam consuluisse. At quia animalia ista ventri dedita, Epicuri de grege porci, cœlibem vitam, quam difficilem vident, et ab APOSTOLO consultam, veluti onus impossibile aspernantur atque damnant, quū tamen cœlibatus deo (cuius munus est) opitulante, non solum possibilis, sed & facilis fiat.

¶ Sed & Manichæi & MARTIANI, TATIANI quoque principis Encratitarum dogma peruersū quo nuptijs detrahentes

omnem coitum spurcum asserunt. Nos enim omnibus baptismatis fonte renatis liberum esse admittimus nuptias aut matrimonium, modo non adsit obstaculum, impediens secundum leges diuinas vel sacros canones contrahendum aut dirimens contractum. Nam sublatis hisce impedimentis tam in viro quam muliere, matrimonium licitum est, minime repugnans diuinae legi, aut euangelio, quum sit institutum a deo ante peccatum in statu innocentiae in paradiso, & in statu naturae corruptae post diluuium ab eodem confirmatum, a Christo quoque in nuptiis primo, quod fecit, miraculo honoratum, & ad primam formam, secundum quam institutum initio fuerat, reductum. Multa praeterea sunt ex quibus liquido apparet, nuptias, seclusis praedictis impedimentis, esse licitas. Vnde Apostolus ait: Alligatus es uxori, noli querere solutionem. Solutus es ab uxore, noli querere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et alias: Honorabile concubium, & thorus immacularus. Et Timotheo scribens ait: Saluabitur mulier per filiorum generationem, si manserint in fide & dilectione. Quae verba satis indicant Apostolum non damnasse, sed approbasse nuptias. Nam si peccaret mulier contrahendo matrimonium, non dixisset Apostolus, saluabitur per filiorum generationem, sed damnabitur. De hac re cum latissime disputat ac scribit Augustinus. li. de moribus eccl. aduersus Manich. Impedimenta autem matrimonij partim sunt ex iure diuino, ut patet Leuitici. 18. & alijs plerisque locis: partim patet ex iure canonico, quibus non est huius loci prolixius immorari.

Gen. 1.
Gen. 8.
Iohan. 2:
Matth. 19.

1. Cor. 7
Heb. 13.

1. Tim. 2.

Matt. 19

sum. Postremo in lege Mosis matrimoniū approbatum est, determinatis ac definitis etiam personis, inter quas nuptiæ essent vel licitæ vel damnabiles. At in lege euāgelica, ut matrimonium sacrum est signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ, sacramentum est a Christo institutum. Vnde pharisæis sciscitantibus, licitum ne sit homini dimittere uxorem suam, Christus respondendo mentionem facit institutionis matrimonij in paradiso, & dicit. Quod deus coniunxit, homo non separet. Et quia sacramentum est, in fide Christi susceptum, gratiam habet comitem, modo obex peccati mortalis nō impediatur, quod vel ex eo perspicuum fieri potest, quod ex diuina institutione matrimonia contrahentibus permittitur ac datur facultas procreandæ prolium, aliarumq; rerū quæ vinculo illi indissolubili nuptiarū annexa sunt, quæ alioquin citra gratiam sine peccato nullatenus fieri possent. Hoc est quod dicit Augustinus libro de bono coniugali. Quādo præter causam procreandi sibi miscetur coniugati, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. Neq; eū illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem liberorum causa, verumetiam in firmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus euitādos (vnde secundum veniam hoc concedit Apostolus) mutuam quodammodo seruitutem, ut & si alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit. Neuter enim eorum habet potestatem

Aug. li. de
bo. coniu.
ca. 6. cont.
Iouin.

sui corporis. Coniugalis enim concubitus, generandi gratia non habet culpam, concupiscentiæ vero satiandæ, sed tamē cum coniuge, propter fidem thori, venialem habet culpam, adulterium vero siue fornicatio, lethalem habet culpam. Et iterum: Nuptias Apostolus nō concedit secundum veniam, quum dicat, quod vult faciat, non peccat, si nubat: sed illum concubitus secundum veniam concedit, qui fit per incontinentiam, non solum causa procreandi.

Hæc Augustinus: Eodem pertinet, quod deus primorum parentum coniugium benedictione sacrasse legitur. Et Apostolus docet mulierem matrimonio copulatam, saluandam per filiorum generationem, atque inter virum mulieremque seruandum honorabile connubium & thorum immaculatum, quæ citra gratiam fieri nequeunt. Proinde extra omnem controuersiam matrimonium sacramentum est, quū ipse etiam Paulus expresso sacramenti nomine ipsum sacramentis adnumeret, dicens: Sacramentum hoc (de matrimonio sentit) magnum est. Ego autem dico in Christo & in ecclesia.

Gen. 1
1. Tim. 2

Ephe. 3

¶ Matrimonium, inquit, captiuus Lutherus in captiuitate Babylonica, ab initio mundi fuit, tam apud Iudæos quam gentiles, & etiamnum permanet: nec tamen apud eos pro sacramento habitum est: ergo nec apud Christianos sacramentū est. Si Luth. non plus tribuit honestis nuptiis Christianorū, quā pollutis thalamis gentiliū, quibus nihil est mundū, quū habeāt inquinatas mentes & cōscientias, nō miræ si matri-

Augusti.

monium pro sacramento non recipit. Nam vt August. ait, sacramētum coniugij omnibus gentibus cōe est, sanctitas autē sacramenti, non est nisi in ciuitate dei nostri. Et tñ si quis recte considerat, etiam gentilium cōiugium Augustinus non veretur appellare sacramentū, quia ibi sanctitas sacramenti desit. Nam infideles in fide Christi matrimonio non iunguntur, quo tñ vtuntur, vt est institutum in naturæ officiū, & ideo coniugium eorū multum distat a ratione sacramenti, quia relicta perfidia post consecutā baptismi grā etiam ethnicorū connubiū sacramētum efficiatur, nō vt ethnicorū, sed vt Christianorū. Sed quid est quod Luth. remittit Christianum ad prophanas ethnicorū nuptias, apud quos pro diuersitate regionū diuersa, ac vt verius dicam, sacrilega atq; abominanda matrimonia esse dicuntur? Britanni (vt author est Cæsar li. 4. de bello Gallico) vxores hñt deni, duo deniq; inter se cōes, & maxime fratres cū fratribus, & parentes cum liberis. Sed qui sunt ex his nati, eorū habentur liberi, a quibus primum virgines quæq; ductæ sunt. Libro quoq; sexto vbi agit de moribus Galloꝝ & Germanorū, de quibusdam Gallis etiā hoc addit, quod viri in vxores sicut in liberos vitæ necisq; hñt potestatem. Et beatus Hiero. de Scotoꝝ ait: Scotoꝝ natio vxores proprias non habet, & quasi Platonis politiam legerit, & Catonis sequatur exemplum, nulla apud eos coniunx propria, sed vt cuique libitum fuerit, pecudum more lasciuunt. Quis eiusmodi flagitia, imo aduulteria, diceret esse sacramenta quæ ne matri-

Cæsar.**Hierony.**
lib. 2. ad
uer. Ioui.

monia quidem legitima vere dici possunt? Nec tamen quisquam illa etate sapienti illi Catoni, qui tulit verecundiam & pudorem & modestiam, hoc vitio vertere ausus est, vel ipso Augustino teste, vbi ait: In ciuitate domini in monte sancto eius, hoc est, in ecclesia, vbi nuptiarum non solum vinculum, verum etiam sacramentum ita commendatur, vt non liceat viro vxorē alteri tradere. Quod in republica tunc Romana non solum minime culpabiliter, verum etiam laudabiliter CATO fecisse perhibetur. At homo prudens Platoni philosopho credidit, cuius erat hoc dogma: quod vt ait Firmianus, nihil aliud habet, præter adulteria & libidines. Statuit enim PLATO omnia esse communia vt & omnes omnia in commune possiderent. Quo ergo illum communitas ista perduxit? Matrimonia quoque (inquit) communia esse debent, scilicet vt ad eandem mulierem multi viri tanquam canes confluant, & is vtrique obtineat, qui viribus vicerit. At si sapientes sunt vt philosophi, expectent vt vicibus tanquam lupanar habeant. O miram, inquit Lactantius, PLATONIS æquitatē. Vbi est igitur virtus castitatis? Vbi fides coniugalis? quæ si tollas, omnis iustitia sublata est. Et rursus: Viri qui multas mulieres habent, nihil aliud dici possunt quam luxuriosi ac nepotes. Item mulieres quæ a multis habentur, non vtrique adulteræ, quia certum matrimonium nullum est, sed prostituta ac meretrices sint, necesse est. Nam communitas ista vxorum sicut & rerum, nihil aliud

Augusti.
li. de fide
& ope. c. 7

Lact. lib. 9
diui. inst. c.
ca. 21. & 22

continet, quam vitiorum licentiam. Hæc ideo recitavi, vt lector intelligat collationem LV-
THERI esse iniquam, & inanem colligendi formam, qua conferendo honesta **CHRISTIANORVM** matrimonia, ethnicorum flagitiosis & turpibus nuptiis quæ non fiunt in domino, hoc est in fide **CHRISTI** & in ecclesia, stultissime colligit apud Christianos non esse sacramentum, quia non est apud gentiles. Quod autem de Iudæis dicit, falsum est. Nam apud patres qui in lege naturæ & **MOYSI** deo reuelante **CHRISTVM** incarnandum cognouerunt, matrimonium fuit vtique sacramentum coniunctionis illius, qua **CHRISTVS** cū ecclesia coniungendus erat: sicut & nunc sub lege gratiæ in fide **CHRISTI** incarnati contractum, sacramentum est cōiunctionis eius, qua Christus iunctus est ecclesiæ.

Ephe. 5.

¶ Et quia Apostolus in epistola ad Ephesios apertissime matrimonium sacramentum esse pronunciat, quum dicit, sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in **CHRISTO** & in ecclesia, ineptissime nugatur Lutherus, vt aliquam rimam homo lubricus euadendi inueniat, ne videlicet Apostolica autoritate constrictus, cogatur cōcedere quod verum est: Ex hoc textu, inquit, **APOSTOLI** non habetur coniugium esse nouæ legis sacramentum seu ecclesiæ, quia vbi nos sacramentum legimus, **GRAECI** legunt mysterium. Quasi vero mysterium aliud sit quam sacramentum, vt matrimonium ea ratione non possit dici aut

esse sacramentum, quia Paulus dicit esse mysterium. Solus LUTHERVS ignorat, quod omnibus notū est, videlicet apud Græcos mysteria dici q̄ Latini sacramēta appellant. Vnde & eucharistiæ sacramentum, quod constat vinum esse de septem sacramentis ecclesiæ. Greci mysterium vocant. Sed & apud Latinos in missa quando vinum consecratur, mysterium fidei dicitur: sicut & alia sacramenta mysteria appellari possunt. Non mirum ergo si Paulus græcanicis literis scribens, appellauit hoc sacramentum mysterium, dicens: Mysterium hoc magnum est, quum idem significet mysterium græce, quod sacramentum latine. Velint nolint ergo heretici, concedant nobis necessum est coniugium PAVLI testimonio eoque apertissimo esse sacramentum, eo modo quo septem sacramenta ecclesiæ esse dicuntur. Nam præter hoc quod arcanum, hoc est, coniunctionem CHRISTI cum ecclesia significat, propter quod etiam ab Apostolo vocatur mysterium siue sacramentum, gratiam quoque significat & confert sacramentalem, quod vel Luthero teste ad rationem sacramenti (prout septem asseruntur esse ecclesiæ sacramēta) sufficit. Beatus August. lib. de bono cōiugali aduersus Iouinianum subinde matrimonium sacramentum appellat. Vsq̄ adeo, inquit, fœdus illud inicitū nuptiale, cuiusdā sacramenti res est vt ipsa separatione irritū fiat: quādoquidē viuente viro, a quo relicta est, mœchatur si alteri nupserit, et ille huius mali causa est, q̄ reliquit. Vñ nec ipsa viuente adultero pōt alteri nubere nec ipse viuente adultera, alteram ducere, sicut

Augusti.
de bono
cōiu. ca. 7.

1. Cor. 7. docet Apostolus: Vnde non licet homini dimittere sterilem vxorē, ac nostris quidem iam temporibus ac more Romano nec superinducere, vt amplius habeat q̄ vnam viuam, quod non licet, sicut diuina regula præscribere videtur. Vnde quem non faciat intentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis? Quod ne quaquam tantum puto valere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirmitate hominū, quoddam sacramentum adhiberetur, quod de ferentibus hominibus, atq; id dissoluere cupientibus, inconcussum illis maneret ad pœnam. Si quidem interueniente diuortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis, ita vt sibi coniuges sint etiam separati. Et iterum: Semel autem initum coniugium in ciuitate dei nostri, vbi etiā ex primā duorum hominum copula quoddam sacramentum nuptiæ gerunt, nullomodo potest, nisi alicuius eorum morte, dissolui. Rursumq; dicit: Bona nuptiarum sunt, proles, fides, sacramentum.

¶ Quod autem Lutherus sacerdotibus permittit vxores, imo scorta ac meretrices, duplici mihi de causa facere videtur. Quarum prior est, ne solus præter alios sacerdotes impudicus ac mulierum appetens videatur, obscenitatem scilicet Veneris imitatus, omnium profuturæ libidinibus, non deorum tantū, sed & hominum: quæ prima (vt in historia sacra, Firmiano narrante, continetur) artem meretriciam instituit, autorq; mulieribus in Cypro fuit, vt vulgo corporum quæstum facerent. Quod idcirco imperauit, ne sola præter alias mulieres

Lact. li. 1.
dici. insti.
ca. 37.

impudica & virorum appetens videretur. Vnde & plura eius numerantur adulteria, quam partus. Altera causa est, quia hac arte absque negotio libidinosissimum quemque in nassam suam pellicit. Videt enim coelibatum esse difficilem, nec cuiusuis hominis esse illibatam seruare castitatem, proptereaque offert hominibus in vitia pronis, quod est facillimum, vt laxatis pudicitiae frenis discant scortari, meretricari, pecudum more lasciuire: sub splendido tamen matronae titulo. Hæc sunt sibila serpentis antiqui, hoc consilio ac versutia draco de paradiso hominem expulit, quem per mulierem seduxit. Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, seduxit me. Non haberet Iouinianus noster tam multos ex sacerdotibus discipulos, si non permisisset illis Euam suam. Hæc est Eva, quæ & ipsum irretiuit cum suis sectatoribus multis sermonibus & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens & ignorans: & nescit quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quod de periculo animæ eius agitur. Et quod sequitur, nunc pro dolor, completum videmus in apostatis admodum multis. Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis. Hoc astu in fraudem illicit insanum populum, ad omne bonum opus pigrum, quam damnans bona opera, docet solam fidem sufficere, quam docet non ieiunandum, non com-

Gene. 3.

Prouer. 7.

Aristot. 2.
ethic.
Matt. 7.

Lactanti.

fitendum, non satisfaciendum pro peccatis, nō orandum. Virtus enim, vt autor est philosophus in moralibus, circa difficile versatur, & ideo rara est, sicut & rari sunt boni, continentes, & pudici. Lata est via, ait Ch̄s, q̄ ducit ad perditionē, & multi ambulāt per eā. Angusta autē ē arcta est via, q̄ ducit ad vitā: & pauci sunt qui inueniūt eā. Rōnem huius reddit Lactā. dicens: Nā q̄a virtutib. amaritudo permixta est, vitia vero voluptate condita sunt, illa offensi homines, hac delinuti feruntur in præceps, ac malorum specie falsi, mala pro bonis amplectuntur. Cerinthus, a quo Cerinthiana hæresis, q̄a vt ait Dionysius Corinthiorum episcopus, vti refert Eusebius Cæsa. eccle. histo. libr. 3. ca. 28. erat ventri & gulæ ac libidini deditus, ea futura decernebat, quæ sibi propria libido dictabat. Ventris & eorum quæ sub ventre sunt, in citamenta, cibis, potibus, nuptiis prædicabat explenda. Hunc immundiciæ gulæque buccinatore, prorsus sequitur Lutherus, nisi quod ille adfirmet terrenum Christi regnū futurum, Lutherus præsens. Legem ergo statuit vxorius ipse, in velamen malitiæ ac impudicitæ suæ, qua sacerdotibus vxores permittit, eadem (ni fallor) ratione permotus, qua Valētinianus Imperator, qui post mortem Iouiniani suscepto imperio cum Gratiano & Valente regnauit, legem publice promulgauit, qua liceret vni viro, si vellet, habere simul duas vxores. Nam quum Seueram, ex qua Gratianus erat natus, quem pauloante Imperatorem fecerat, abijcere nec posset nec vellet, & Iustinam Iusti Piceni iudicis speciosissimam vir

ginem adamaret, legem protulit publice per ciuitates propositam, sancientem, vt liceret si quis vellet, habere duas vxores. Quumq; lex posita haberetur, Iustinæ ipse cõiunctus est, ex qua natus est Valentinianus iunior, & filia Gal- la, quam postea maior Theodosius duxit vxorem. Quod quidem factum, licet in principe Christiano, nemo Christianus & prudens, lau- dauit vnquam.

¶ Quare doctrina Lutherana non est euā- gelica, sed Epicurea, moribus omnium appo- sitissima. Nam Epicuri doctrina, vt ait Lactā- tius lib. 3. diui. insti. ca. 17. multo celebrior sem- per fuit quam cæterorum, non quia veri ali- quid afferat, sed quia multos ad populare no- mē voluptatis inuitat. Nemo enim nō in vitia pronus est. Præterea vt ad se multitudinē cōtra- hat, apposita singulis quibusq; moribus loq- tur. Desidiosum vetat lras discere, auaræ popu- lari largitiōe liberat, ignauū prohibet accede- re ad remp. pigrū exercere, timidū militare, ir- religiosus audit deos nihil curare, inhumanus & suis cōmodis seruiēs iubetur nihil cuiq; tri- buere. Oīa em̄ sui causa facere sapientē, fugiē- titurbā solitudo laudat. Qui nimīū parcus est, discit aqua & polēta vitā posse tolerare. Qui odit vxorē, huic enumerātur cœlibatus bona. Habēti malos liberos orbitas prædicatur. Ad- uersus impios parentes, nullum esse vinculū naturæ, impatienti ac delicato dolorem esse oīm malorū maximū dī. Qui claritati ac po- tentiæ studet, huic præcipit reges colere. Qui mo- lestiā ferre nō pōt, huic regiā fugere. Hactenō

Lact. li. 3.
diui. insti.
ca. 17.

**Tertul. de
p̄scrip. h̄g.**

ex Lactantio recitavi Epicuri dogmata auribus prurientibus nata, quæ magna ex parte cõueniunt cum doctrina Lutheri. Recte quidem Tertullianus describens hæresim: Hæreses, inquit, sunt doctrinæ hominum & dæmoniorum, prurientibus auribus natæ de ingenio sapientiæ secularis, quam dominus stultitiam vocat.

1. Cori. 1.

Et quod tanquam concludendo Lactantius dicit de Epicuro, nos rectissime dicimus de Luthero: Ita, inquit, homo astutus ex varijs diuersisque modis circulum cogit, & dum studet placere omnibus, maiore discordia secum pugnavit, quam inter se vniuersi philosophi.

**Hier. li. 2.
adu. Ioui.**

¶ Quod si Lutherus gloriari voluerit, quod multos habeat discipulos, respondebo illi non secus ac Hieronymus Ioviniano ob eandem causam glorianti: Ne glories, inquit, quod multos discipulos habeas. Filius dei docuit in Iudæa, & duodecim tantum apostoli illum sequuntur. Quod multi acquiescunt sententiæ tuæ, indicium voluptatis est. Non enim tam te loquentem probant, quam suis fauent vitijs. His rationibus Lutherus magister luxurię turpissimorumque complexuum sacerdotibus scorta, quæ uxores ipse appellat, permittit, ne solus præteris incontinentior videatur. Is enim qui peccat, prævalente natura, erubescit coram iustis & bonis esse nequam: ideoque & veritas ei semper inuisa est, & liberum (ut ait Lactantius)

**Lact. li. 5.
diui. insti.
c. 9.**

vult habere peccandi locum, nec aliter se putat malefactorum voluptate securius perfrui posse, quam si nemo sit cui delicta non placeant. Ergo sanque scelerum & malitiæ suæ testes extirpa-

re funditus nititur & tollere, grauesq; sibi putat tanquam vita eius coarguatur. Castigare enim videtur, quicumque dissentit. Vt ergo perfricta fronte turpibus ac nephandis amplexibus possit Lutherus animum suum explere, vult oēs in malitia sui esse similes, vt sine pudore cum scortis aetatem transigant. Hinc illud caeleste dogma damnans coelibatū sacerdotum, Et quia popolare nomen voluptatis venerat ac libertatis, quam stultissime repromittit, quum ipse sit corruptionis seruus atq; luxuriae, canis reuersus ad vomitū suum, plurimos inuitat, plures etiam habet sectatores. Obijcit Hieronymus Heluidio, quod solus in vniuerso mundo simul sit & laicus & sacerdos. Et aduersus Vigilantiū scribens, exclamās ait: Proh nephas, episcopos sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen episcopi nominandi sunt, qui non ordinant diaconos, nisi prius uxores duxerint, nulli coelibati credentes pudicitiam, imo ostendentes quod sancte viuant, qui male de omnibus suspiciantur, & nisi pregnantes uxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagantes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient orientis ecclesiae, quod Aegypti & sedis apostolicae, quae aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt? Haec Hieronymus non verius scripsit aduersus Vigilantium suum, quam nostrum Lutherum. Et in verbis R. Hieronymi & hoc considerandum est, quod ordinem sacramentum vocat, quod negat Lutherus. Sed & Tertullianus verissime scripsit de ordinationibus hereticorum: Ordinationes, inquit,

2. Petr. 2.

Hierony.

Tertul. de
prescrip. her.

hæreticorū temerarię, leues, inconstantes. Tūc
 neophytos conlocant, nunc seculo obstrictos,
 nunc apostatas nostros, vt gloria eos obligent
 q̄a veritate nō possunt. Nusquā facilius profici-
 citur, q̄ in castris rebellū, vbi ipsum esse illic
 promereri est. Ita q̄ alius hodie episcopus, cras
 alius, hodie diaconus, q̄ cras lector, hodie pres-
 byter, q̄ cras laicus. Nam et laicis sacerdotalia
 munera iniungunt. Qui potuisset rectius nōs
 hereticos describere, q̄ non solum sacerdotalia
 munera laicis, sed etiā mulieribus iniungūt et
 vxoratis, ordinē ipsum pro nihilo ducentes.
 Sed habet adhuc sacra & sacerdotes suos castos
 ille deus eorū Priapus. Veniet tandem (vti spe-
 ro fore) rex Asa, q̄ et matrē suā amouit ne eēt
 sacerdos in sacris Priapi, q̄ sceleratis hisce Pri-
 api sacrificijs finem imponet. Interim luxuri-
 entur, sordeant, vt sordescant adhuc. Nos eccl.
 decretis stabimus, ex cuius statuto illicitū est
 sacerdotib. ducere vxores, sicut nec monachis
 licet ratione votorū suorū, q̄bus obuincti sunt
 q̄ iure diuino ac naturali deo reddere tenentur.
 Hinc sequitur, summū pōtificē posse dispensare
 si extat causa iusta et ardua (q̄ perraro in hac
 re emergit) summa q̄ necessitas, cū sacerdote,
 vt vxorem ducat. Cū monacho autē, siue sit sa-
 cerdos siue laicus, non videtur hoc posse: quis
 nonnulli etiam eum hoc posse contendunt, ob
 plenam potissimum potestatem quam habet in
 his quæ statuit ecclesia, quam non habet in his
 quæ sunt iuris naturalis ac diuini. Ergo sacer-
 dotes & clerici ecclesię statutis nō parentes, e-

Reg. 75.
 2. Par. 15.

quorum more mulieribus adhinnientes, cōtra propria vota, cōtra decreta ecclesie, lasciuētes & volutantes in carne, vt fornicatores, v^t Heb. 13. scortatores, vt impudicos et effœminatos, v^t adulteros iudicabit deus.

¶ Nec est quod honesto matrimonij vocabulo culpam quasi velamine quodam occultent. Nam conatus est & Iouinianus nuptiator, qui in Luthero perinde atq; in Pythagora Euphorbus renatus est, hoc astu miseris imponere. Qui quū docuisset virgines de Apost. melius esse nubere q̄ vri, respondit Hieron. Non suasit hoc Apost. Vergilianum consilium est: Coniugium vocat, hoc preterit noie culpam: Quomodo autem intelligendus sit Apost. vbi dicit, melius est nubere, q̄ vri, docet Augusti. libro de sancta virginitate, nullo modo accedens Luth. & pudicitie frena laxanti & vota monastica tollenti. Verba eius sunt hæc: Apostolus dicit adolescentiores viduas deuita. Quum enim luxuriatæ fuerint aut in delitijs egerint, in CHRISTO nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irrita fecerunt, id est, in eo quod primo vouerant, non steterunt. Nec tamen ait, nubunt, sed nubere volunt. Multas enim earum reuocata nubendo, non amor præclari propositi, sed aperi dedecoris timor. Hæ igitur quæ nubere volūt, & ideo nō nubūt, q̄ impune nō possūt quæ melius nuberent q̄ vrerentur, i. q̄ occulta

1. Cor. 7.
Hier. li. 7.
adu. Ioui.
Vergi. 4.
Aneidos.

Augusti.
de sancta
virg. c. 33.
1. Tim. 5

flamma concupiscentiæ in ipsa concupiscētia vastarentur, quas pœnitet professiōis, & piget confessiōis, in mortuis deputandæ sunt. Non docet Augustinus virgines deo semel dicatas cum Ioviniano ac Luthero nubere aut melius esse nubere quam vri, quum dicit ipsas hoc impune non posse facere: sed dicit, quod melius añ votum nupsissent, q̄ post votum æstu concupiscentiæ, cui consentiendo non satis resistunt, superantur & vastantur. Tales sunt, vt Augustinus dicit, quas pœnitet professiōis, & piget cōfessiōis, & ideo in mortuis deputat. Respiciūt enim retro cum vxore Loth, quibus contingit res veri prouerbij, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lora in volutabro luti. Lutherus depingit cum apostatis suis, quos pœnitet professiōis, qui quum spiritu incoeperūt, nūc carne consummantur, quibus melius fuisset ante votum nubere, quam vouere, & post votum igne concupiscentiæ vri.

Gen. 19
2. Pet. 2
Prou. 26.

August.

¶ Quantum Augustinus tribuerit votis monasticis, satis perspicuum fit ex eo quod habet in expōne tituli Psal. 83, vbi hunc in modum scribit. Alius ex dei munere, maius aliquid vult, statuit nec nuptias pati, qui non damnaretur, si duxisset vxorem, post votum quod deo promisit, si duxerit, damnabitur, quū hoc faciat ille qui nō promiserat, tñ ille non damnatur, ille damnatur. Quare nisi quia iste respexit retro? Sic virgo q̄ si nuberet nō peccaret, sanctimonialis si nupsit, Christi adultera reputabitur. Respexit em̄ retro de loco quo accesserat, Sic quibus placet, relicta omni spe seculari &

omni actione terrena, conferre se in societatem
 sanctorum, in eam illam vitam, vbi non dicit
 aliquis aliquid proprium, sed sunt illis oia com-
 muna, & est illis anima vna & cor vnum in
 deum, quisquis inde recedere voluerit, non talis
 habetur, qualis ille qui non intrauit. Ille enim
 nondum accessit, iste retro respexit. Quapro-
 pter charissimi, quomodo quisque potest, vouete
 & reddite domino deo vestro quod quisque poterit,
 nemo retro respiciat, nemo pristinis suis dele-
 ctetur, nemo auertatur ab eo quod ante est, ad
 id quod retro est, currat donec perueniat. Nec
 ab hac Augustini sententia discrepat Tertullia-
 nus libro de cultu foeminarum, dicens: Multi se
 spadonatu assignant, & propter regnum dei
 tam forte & vtiq; permissam voluptate spon-
 te ponentes. Nolo hic commemorare ex Am-
 brofio virginittatis encomium, qui, vt August.
 lib. iij. de doctrina Christiana dicit, virgines
 ad vouendum, lib. 2. de virginibus, magno ac-
 cendit eloquio, & docet qualiter esse debeant,
 quae iam votae sunt. Nam vt ingrediatur ani-
 mus, inquit August, tantum ac tale propositum,
 grandi vtiq; dicendi genere debet excitari &
 accendi. ¶ Verum supra cunctos beatissimus
 martyr Cyprianus virginittati & virginibus
 fauet. Libro. I. epist. II. epistola ad Pomponium
 scribens longe lateq; abest a spurcissimi Lu-
 theri sententia. Lutherus dicit: Si nolunt conti-
 nere, nubant. Quid vero Cyprianus? Virgines
 inquit, quae semel statum suum continenter ac
 firmiter tenere decreuerunt, secundum traditio-
 nes euangelicas & apostolicas, non pati debe-

Actu. 4

Tertull.
Matt. 29.Amb. lib.
2. de virg.Aug. 4. de
doct. Chri-
stia. ca. 21.

Cypria.

mus cum masculis habitare, nō dico simul dormire, sed nec simul viuere, quum & sexus infirmus, & ætas adhuc lubrica per omnia frenari & regi debeat, ne diabolo insidianti & sæuere cupienti ad hocendum detur occasio, quū & Apostolus dicat: Nolite locum dare diabolo. Liberanda est vigilanter de periculosis locis nauis, ne inter scopulos & saxa frangatur. Exuenda est velociter de incendio sarcina, priusquā flammis superueniētibus concremetur. Nemo diu tutus ē periculo proximus. Nec eua dere diabolus dei seruus poterit, qui se diaboli laqueis implicauit. Quod si se ex fide Ch̄o dicauerunt, pudicę & castę sine vlla fabula perseuerent, ita fortes & stabiles p̄m̄ium virginittatis expectent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est vt nubant, quam in ignem delictijs suis cadant. Hactenus Cyprianus. Verum hæc vltima Cypriani verba, quæ posuimus, non oscitanter legēda sunt, ne hæreticis ad calumniandū dedisse videatur occasio nem. Nam quum dicit, si perseuerare nolūt vel non possunt, melius est vt nubant, nō intelligit hoc de virginib. q̄ iā vouerūt & manū ad arat̄e dñi miserunt, sed de his quibus adhuc integrū est, vel nubere v̄ in s̄cto virginittatis proposito permanere, de quibus dicit Apost. Et si nupserit virgo, non peccauit. Virginibus em̄ deo dicatis, quas Hieronymus Nonnas, Augustinus sanctimoniales appellat, velle nubere damnable est, quia primam fidem irritam faciunt. Hūc esse sensum verborum Cypriani, ex his quæ sequuntur in eadem epistola, facile po

1. Cor. 7.

rest intelligi. Dicit enim: Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit, & per zeli dolorem fortassis & gladium in manū sumit?

Quia Christus dominus & iudex noster, quū virginem suam sibi dicatam, & sanctitati sue destinatam iacere cum altero cernat, quā indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Et post pauca de eisdem virginibus deo dicatis subdit: Si autem ex eis aliqua corrupta fuerint deprehensa, agant pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimen admisit, nō mariti, sed Christi adultera est. Quid posset Cyprianus manifestius dicere? Nonne virgines deo dicatas cum viris dormientes adulteras Christi vocat, & concubitū huiusmodi incestuosum? Quod si his virginibus melius est nubere quā vri, qua ratione sunt adulteræ aut quomodo committunt incestum? Hoc est quod Hieronymus libro primo aduersus Iouinianum dicit, exponens verba Apostoli dicentis, si nupserit virgo, non peccauit. Non illa, inquit, virgo, quæ semet dei cultui dedicauit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidē irritam fecit. Virgines enim quæ post cōsecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt quam incestæ. Cypriani ergo atq; Hieronymi sententia, incestuosus est Lutherus cum scorto suo, quam v xoris loco habet, & incestæ nuptiæ, quæ monachus quū sit, professionis sue immemor, virginē deo consecratā, duxit v xorem, & suū ipsius, & virginis corpus cōtumelijs afficiens.

1. Tim. 5

Quantum honoris detulerit venerabilis ac religiosa regina Helena octoginta & amplius annos nata foemina incomparabilis fide & religione animi, mater Constantini Magni docet Ruffinus Aquileiensis lib. x. hist. eccles. Quae quum diuinis admonita visionibus, Hierosolymam petisset, atque ibi locum in quo sacrosanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquireret, virgines quas ibi reperit deo sacratas, inuitauit ad prandium, & tanta eas deuotione curasse dicitur, vt indignum crederet, si famulorum vteretur officijs sed ipsa manibus suis, famulae habitu succincta, cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam manibus infunderet, & regina orbis ac mater imperij, famularum Christi se famulam deputaret. Quid quod Philo Iudaeorum disertissimus libro de vita nostrorum, id est, de Apostolicis viris, quem inscripsit, de vita contemplatiua supplicum, quod videlicet caelestia contemplantur & semper deum orent, cuius libri meminit etiam Eusebius Caesariensis lib. 2. eccles. hist. ca. xvij. & Hieronymus in catalogo scriptorum ecclesiasticorum, originem monialium ad apost. refert sicut & monachorum. Dein de continentia ipsorum disserens, ait: Continentiam vero velut fundamentum quoddam primo in aeo collocat, & ita demum reliquas super hanc pergunt aedificare virtutes. Et post pauca: Cum viris autem, quos dicimus, sunt & foeminae. In quibus plures iam grandae sunt virgines, integritatem casti corporis, non necessitate aliqua, sed deuotione seruantes, dum sapientiae studijs semet ge

stunt, non solum animo, sed & corpore consecrare, indignū ducentes, libidini mācipare vas ad capiendam sapientiā pparatum, & ædere partum eas, a quibus diuini verbi concubitus sacrosanctus & immortalis expetitur, ex quo posteritas reliquatur, nequa q̄ corruptelæ mortalitatis obnoxia. Præterea multa alia habet, q̄ longū esset enarrare, ex q̄bus apparet, inquit, Hiero. talē primum Christo credentium fuisse ecclesiā, quales nūc monachi esse nituntur & cupiūt, vt nihil cuiusq̄ propriū sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidūtur, orationi vacatur, & psalmis, doctrinæ quoq̄ & continentie, quales & Lucas refert, primū Hierosolymæ fuisse credentes.

¶ Nunc textum Apostoli, quem castitatis hostes Lutherani hæretici, contra sacerdotum coelibatum & virginum pudicitiam, solent obijcere, excutiamus oportet. Dicit enim **APOSTOLVS**: Oportet episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, filios habentē subditos cum omni castitate. Mulieres similiter pudicas. Diacones sint vnius vxoris viri, qui filijs suis bene præsent, & suis domib. Et iterum ad **TITVM**: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas, & cōstituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Si q̄s sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles. Vides quomō per omnia Luthero cōuenit cum Iouiniano, cuius hæc sunt argumenta, dicam potius fundamenta ad euertendā pudicitia sanctarū virginū & castitatem sacerdotū, Et ga ex cinerib9 huius

1. Tim. 3

Tit. 1.

Lutherus renatus est, patrem sequitur sua proles, & olim damnata dogmata, velut cerberū ex inferis producit in lucem. Clamant vbiq; hæretici, non esse faciendā vim scripturis sanctis, quā nulli magis quam ipsi ad fucandos stabiliendosq; errores suos vbiq; per vim cōtra germanum sensum ad sensum prorsus repugnantem scripturas torqueant. Quod verū esse ex his Apostoli verbis cōmonstrabimus. Lutherani enim vel ipsis Milesijs effœminatiores, colligūt ex his verbis Apostoli licitum esse episcopis & sacerdotibus ducere vxo- res, q̄ uis non simul, tñ successiue plures. Infelices autem Anabaptistæ ineptius delirant, permit- tentes passim omnibus ex his Apostoli verbis nō solū successiue, sed etiam simul plures vxo- res, episcopis & sacerdotibus duntaxat exce- ptis. Catholici autē doctores nostri, his verbis Apostoli permoti, non ordinant digamum in clerum, nec admittūt ad sacros ordines. Vnde Hieronymus libro primo aduersus Iouinianū dicit: Quam sancta sit digamia hinc ostendi- tur, quod digamus in clerum eligi non potest, & ideo Apostolus ad Timotheum dicit: Vi- dua eligatur non minus septuaginta annorū, q̄ fuerit vnus viri vxor. Hoc tantum præceptū est, inquit, de his viduis, quæ ecclesiæ pascun- tur elemosynis, quæ iam laborare nō possunt. Sensus ergo verborum Apostoli est, digamum siue trigamum non posse ordinari in sacerdo- tem, diaconū, aut episcopū. Vnde dicit, oportet episcopum & diaconū vnus vxoris (quæ etiam alterius non fuerit coniunx) esse virum.

1. Tim. 5.

¶ Non tamen est, quod quis existimet esse necessarium, vt omnis in clerum eligendus & ordinandus necessario sit vel fuerit monogamus, quum satis sit aliquem non esse aut fuisse digamum aut trigamum. Alioquin plures numero episcoporum reijciēdi nobis essent, quos sanctissimos simul & castissimos fuisse constat & monogamos, hoc est, vxoratos non fuisse, nemo ignorat. Quis em̄ nescit Martinum, Athanasium, Nicolaum, Ambrosium, Chrysostomum, Augustinum, Gregorium, Basilium, episcopos liberos semper fuisse, nec vnquam implicatos indissolubili vinculo coniugali? Quid quod ipse Paulus hac ratione episcopus esse non debuit? Nam si iuxta sententiam Aposto. non erūt episcopi nisi mariti, episcopus eē nō potuit, qui dixit: Volo aut̄ sic omnes esse, sicut & ego sum. Et Iohannes hoc gradu indignus aestimabitur, & omnes virgines, quibus quasi quibusdam gemmis, vt ait Hiero. monile ecclesie decoratur. Basilius Magn. a Gregorio Nazianzeno non mediocriter cōmendatur, quod castitatem vsq; ad extremū diligentiss. seruauerit: In tege, inq̄t, corpore et oīs expers libidinis perpetuo mansit, quum nulla magis virtus angelis coelestibus æquiparari possit: quam & si quidam (arrigant hic iuxta Comicum aures Lutherani) matrimonio inferiorē putarunt, quod humanū genus ex ea deficere videt̄, magnopere errant: nec deus ipse discipulis suis & plane sequentibus eum traditurus exemplum, virgo ex virgine natus permanisset. Hæc quidem Nazianzenus de **BASILIO** Magno

Greg. Na.
in Mono.
Basil. 9. M.

Greg. p̄s-
byter in
vita Gre-
gorij Nas-
zianzen.
Zenocra-
tes.
Polemon

honorificentissime scribit. At multo honorifi-
centius atq; sublimius esse videtur, quod de v-
troq; scribit Gregorius presbyter, vbi conti-
nentiam vtriusq; commendans summa cū ad-
miratione dicit: Quid autem de castitate dicā?
quam in omni vita pure ac illibate deo conser-
uarunt, ita vt minus redargui possent, quā Xe-
nocrates ille & Polemon: ex quibus hic dū cū
scorto dormiret, immobilis iacuit, ad illum ve-
ro vix prostitutæ ingredi audebāt, quum nimi-
um philosophi seueritatem tīmerent. Sed nunc
ad id a quo digressi sumus, recurrat orō. Hanc
constat esse veram Apostoli sententiam, digam-
um aut trigamum non posse eligi aut ordina-
ri in sacerdotem aut diaconū aut episcopum.

Cant. 5

Augu. de
bo. coniu.
cap. 18.

¶ Quod autem digamus indignus censetur
honore sacerdotali, in causa est non t̄m ipsius
incontinentia, cuius signum est repetitum con-
iugium, sed etiam repræsentatio sacramenti.
Sponsus enim ecclesiæ Christus est, sponsa ec-
clesia, quæ vna est. Vna est, inquit, columba
mea. Quare episcopus aut sacerdos sponsum
ecclesiæ repræsentans, digamus esse aut fuisse
non debet. Vnde Augustinus de bono coniuga-
li dicit: Sicut sacramentum pluralium nuptia-
rum illius temporis. i. veteris testamenti, signi-
ficauit futurā multitudinē deo subiectā in terre
nis omnibus gentibus. i. plures vxores patrum
antiquorū significauerūt futuras n̄as ex oibus
gentibus ecclesias vni viro subditas Christo:
sic sacramentum nuptiarū nostri temporis si-
gnificat vn̄itatem omnium nostrum subiectam
deo futuram in vna cœlesti ciuitate, & ideo ad

vnum maritum & vnam vxorem redactum
 est, vt dispensatorem ecclesie non liceat ordi-
 nare, nisi vnus vxoris virum. Quod acutius in-
 tellexerunt, qui nec eum qui catechumenus vel
 paganus habuerit alteram, ordinandum esse cen-
 suerunt. De sacramento em̄ agitur, non de pec-
 cato. Nam in baptismo omnia peccata dimit-
 tuntur. Sed qui dixit, si acceperis vxorem non
 peccasti, & si nupserit virgo non peccat, &
 quod vult faciat, non peccat si nubat, satis de-
 clarauit, nuptias nullum esse peccatum. Pro-
 pter sacramenti autem sanctitatem, sicut foemi-
 na etiam si catechumena fuerit vitiata, non po-
 test post baptismum inter dei virgines consecra-
 ri: ita non absurde visum est, eum qui excessit
 vxorum numerum singularem, non peccatum ali-
 quod commisisse, sed normam quandam sacra-
 menti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed
 ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum neces-
 sariam. Dicit em̄ Augusti. eos acutius intellexis-
 se, qui nec eum q̄ catechumenus vel paganus
 habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt,
 propter Hieronymum ad Oceanum scriben-
 tem, vbi disputat an repetens matrimonium a
 baptismo possit fieri sacerdos, quē Paulus pro-
 pter secundas nuptias non videtur admittere.
 Putabat ergo non obstare digamiam, sicut
 neque stuprum & alia peccata ante baptismum
 commissa, quia baptismo omnia peccata delē-
 tur. Cui non subscribit Augustinus, non quod
 digamus peccatum aliquod committat, sed q̄
 normam quandam sacramenti amittat.

1. Cor. 7.

Hierony.
ad Occa.

¶ Exploditur ergo ab oibus doctoribus ab

§

furdum Iouiniani nri argumentū, quo sacerdo
 tibus vxores obtrudere conatur. Et q̄a noster Io
 uinianus (Lutherus dico) hoc argumentum didi
 cit a magistro suo Iouiniano, opere preciiū duxi
 verba B. Hieronymi adferre, q̄bus confutat
 magistrū luxuriæ. Nā & Iouinianus Apostoli
 verba pro se facere contēdebat, vbi dicit: O
 portet episcopū & presbyterū vnus vxoris
 esse viri. Huic respondet Hieronymus in hūc
 modum: Apostolus in ecclesiastico ordine con
 stituendo, q̄a rudis ex gentibus constituebatur
 ecclesia, leuiora nuper credētibns dat p̄cepta,
 ne territi ferre nō possent. Deniq̄ & apostoli
 & seniores de Hierosolymis lras mittunt, vt
 nō amplius imponatur oneris his q̄ de gentib.
 crediderūt, nisi vt abstineant sese ab idolola
 tria & fornicatione & sanguine & a suffoca
 tis, & quasi paruulis atq̄ infantibus lac potū
 dant, non solidum cibū, nec p̄cipiunt de cōri
 nentia, nec de virginitate. Et paulo post: Sed et
 ipsa episcopalis electio mecum facit. Non em̄
 dicit eligatur episcopus, q̄ vnam ducat vxorē
 & filios faciat, sed q̄ vnam habuerit vxorem,
 & filios in omni subditos disciplina. Sed et hoc
 inferendū, Si laicus & q̄cūq̄ fidelis orare nō
 potest, nisi careat officio cōiugali, sacerdoti cui
 semper offerēda sunt sacrificia, semper orādū
 est. Si semper orādū est, ergo semper carēdum
 matrimonio. Nam & in veteri lege, q̄ pro po
 pulo hostias offerebāt, nō solū in domib⁹ suis
 nō erāt, sed purificabāt ad tēpus ab vxoribus
 separati, & vinū & sicerā nō bibebāt, q̄ solēt
 libidinē prouocare. Eliguntur mariti in sacer
 dotiū, nō nego, q̄a nō sunt tāti virgines, q̄ti ne

Hier. li. 1.
aduc. Iou.

Actu. 15.

1. Cor. 3.

2. Cor. 7.

tessarij sũt sacerdotes. Et de apostolis dicit: Pe-
 trus & ceteri apostoli habuerunt qdẽ v xores,
 sed q̃s eo tẽpore acceperãt, quo euãgeliũ nescie-
 bãt. Qui assumpti postea in apostolatũ, relin-
 quũt officiũ cõiugale. Dixit em̃ Petrus ex per-
 sona apostolorũ ad dñm: Ecce nos reliquimus
 oĩa, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis?
 Rñdit ei dñs: Amẽ dico vobis, nemo est q̃ reli-
 querit domũ, aut fr̃es, aut sorores, aut patrem,
 aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me &
 propter euãgeliũ, q̃ nõ accipiat cẽties tẽm nunc
 in tpe hoc, & in seculo futuro vitã æternã. Vñ
 li. 2. dicit, q̃ ideo dicuntur cœlibes, q̃ cœlo di-
 gni sint, q̃a coitu carẽt. Et rursus in apologia
 pro lib. con. Iouin. ad Pãmach. in fine cõcludit
 dicẽs: Apostoli, vel virgines, vel post nuptias
 cõtinẽtes, episcopi, p̃sbyteri, diaconi, aut vir-
 gines eligũtur, aut vidui, aut certe post sacerdo-
 tiũ in æternũ pudici. Et ne q̃s hoc tpe nobis ori-
 entales sacerdotes obiiciat: quorũ nõnullos eo-
 rũ etiã episcopatus tpe ex legitima v xore fili-
 os habuisse legimus, afferã quod Socrates Cõ-
 stantinopolitanus li. 9. hist. eccl. tri. ca. 38. dicit:
 Ego, inqt, cognoui in Thessalia consuetudinẽ,
 vbi quum qdam clericus ante clericatũ le-
 gitime duxisset v xore, q̃a cũ ea mixtus fuisset,
 abdicatus est, cũ in Oriẽte cũcti spontanea vo-
 luntate, & non aliqua necessitate etiã episcopi
 seipfos abstineant. Oportet ergo episcopũ vnũ
 us v xoris eẽ vñ, qui vnã v xore (sicut mō de-
 clarauimõ) habuerit, nõ habeat. Sed aliter etiã
 Hierony. alio loco Ap̃i verba explicat, distin-
 quẽs, s. inter sacerdotes, veteris legis ac nouæ.

Matt. 19.
 Marc. 10.

Cœlibes.

Hiero. ad
 Oceanum

Verba eius hæc sunt: Ex Iudæis erat Apostolus, prima Christi ecclesia de Israel reliquijs cōgregabatur. Sciebat lege concessum, & exemplo patriarcharum ac Moyfi familiare populo nouerat in multis vxoribus liberos spargere ipsis quoq; sacerdotibus huius licentiæ (licentiam non potestatem vocat Hieronymus) patebat arbitrium. Præcepit ergo, ne eandem licentiam ecclesiæ sibi vendicent sacerdotes, ne bina pariter aut trina coniugia fortiantur, sed vt singulas vno tempore vxores habeant. Deinde tertiam explanationē ponit Hieronymus, quā tamen coactam interpretationem nuncupat dicens: Quidam coacte interpretantur vxores pro ecclesijs, viros pro episcopis debere accipi. Et hoc in Nicæna quoq; synodo a patribus esse decretum, ne de alia ad aliam ecclesiā episcopus trāsferatur, ne virginalis pauperum societas contempta, ditioris adulteræ querat amplexus. Hæc Hieronymus.

1. Cor. 9.

Auguf. de
ope mo-
nac. ca. 4.

¶ At obijciūt, quod Paulus Corinthijs scribit: Nunquid non habemus potestatem, mulierem sororem circūducendi, sicut & cæteri apostoli, & fratres dñi, & Cephas? Aut ego solus & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi? Qui ex his verbis Apostoli colligūt, apostolos etiā in apostolatu maritos fuisse aut mansisse, non me, sed Augustinū verba Apostoli explanantem audiāt: Hic sororem, inquit, mulierem qdam nō intelligentes, vxorem interpretati sunt: sed fefellit eos græci verbi ambiguitas, quod & vxor & mulier eodem verbo græce dī. Quāq; Apostolus ita posuerit, vt

falli nō debuerint, q̄a neq̄ mulierem tm̄modo ait, sed sororem mulierē, neq̄ ducendi, sed cir cūducendi. Eodem mō Hieron. Iouiniano suo r̄ndet: Sorores, inq̄t, tollit v xores, & oñdit eas germanas in spiritu fuisse, non coniuges. Quā q̄ excepto apostolo Petro, nō sit manifeste rela tum de alijs apostolis quod v xores habuerint, & quū de vno scriptū sit, ac de cæteris tacitū, intelligere debemus sine v xorib. eos fuisse, de q̄bus nihil scriptura tale significat. Possumus aut̄ de Petro dicere, q̄ habuerit socrum eo tem pore, quo credidit, & v xorem iam non habue rit. Vñ Augustinus de Paulo dicit, q̄ summā castitatem professus sit. Dicit em̄: Vellem aut̄ omnes homines esse sicut meipsum. Aliud em̄ est, vel quod infirmitati conceditur, vel morta li propagatione persoluitur: aliud autem, quod ad capeffendam incorruptam & æternam vi tam fideli professione significatur.

Hier. li. 7.
cō. Ioui.

Auguf. de
opc. mon.
ca. 32.
1. Cor. 7.

¶ Sed & ipse Augustinus post susceptam baptis mi gratiam continentissime vixit, vt au tor est Possidonius Calamensis episcopus, qui vitam eius ac mores descripsit: Fœmina, inq̄t, intra domum eius nulla penitus vnquam con uersata est, nulla mansit, nec quidem germana soror, quæ vidua deo seruiens multo tempore vsq̄ in diem obitus sui præposita ancillarum dei vixit. Sed neque patruī sui filiæ & fratris sui filiæ, quæ pariter deo seruebant, quas per sonas sanctorū episcoporū cōcilia in exceptis posuerunt. Dicebat vero, quia etsi de sorore et neptibus se cū cōmorantibus nulla nasci possit mala suspicio, tñ qm̄ illæ personæ sine alijs ne

Possidon.

cessarijs secumq; manentibus foeminis esse non possent, & quod ad eas etiam alia intraret, de his posse offendiculum aut scandalum infirmioribus nasci, & illos q; cum episcopo vel quolibet clerico forte manerent, ex illis oibus foeminarum personis vna commorantibus aut aduentatibus, tetationibus humanis posse perire, aut certe malis hominum suspicionibus, pessime difsamari. Ob hoc ergo dicebat, nunquam debere foeminas cum seruis dei etiam castissimis in vna manere domo, ne, ut dictum est, aliquod scandalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Et si forte ab aliquibus foeminis ut videretur vel salutareretur rogabatur, nunquam sine clericis testibus ad eum intrabatur, vel solus cum solis vnum est loquutus, nisi secretorum aliquid interesset. Foeminarum monasteria non nisi urgentibus necessitatibus, visitabat. Non concedit Augustinus, seruos dei etiam castissimos manere cum foeminis in eadem domo: & Lutherus (q; Augustini regulam professus est) permittit ipsos simul manere in eodem lecto. Iterum dico: Non hoc Christianum est, sed Vergilianum: Conubiū vocat, hoc preterit noie culpā. Quid hic dicā stupratoribus nostris, q; aspergunt accubitu suū myrrha, aloe, & cinnamomo? Quantis lachrymis hæc non sunt digna? quātis non digna mortibus? Quis autem sic lapideus & sine compassione, ut hæc tam insignem vidēs turpitudinem non accendatur zelo, & ploratus ac lamentis testetur dolorē suum? Dicam quod non in tantis, sed non dissimilibus malis, virginum ruinam ac miseriam deplorando dicit Chrysostomus: Heu me anima, quale negocium, & quan-

Chryso.

Heu me anima, quale negocium, & quan-

ea refertum sermocinatione. Virgo iniuria est affecta, velum quod eā a nuptijs coercebat sublatum est & ab impudentissimis porcis dilaceratum. Sancta sanctorum conculcata sunt honesta & reuerentiæ plena prophanata, & omnibus peruia. Semper quidem viginitas coniugio cōparata, primas partes tenuit & omnē dignitatē. Et paulo post addit: Inter Græcos sane licet pauci ita philosophati fuerint, vt opū essent contēptores, quā ab ira sunt victi: viginitatis autē flos nullo modo apud illos floruit, in qua semper concesserunt nobis primā dignitatē: ingenue fatentes, rē supra naturā esse et non humanā, & ea propter oibus gentibus admirationi fuimus: sed nūc nō item, quā potius deridēt & sales in nos iactāt, & propterea diabolus cōtra hanc turmā spirauit, quā vidit in hoc potissimū phalāge fulgidū Chri exercitū, sicque attētauit ipsam confundere, vt post hac melius sine virgines quidem esse quā ita rem p̄uacari attentent. Hæc quidem dicit Chrysoctomus contra virgines deo dicatas, quā viris cohabitant. Qui ergo hisce viginib. negat cū viris promiscue idem domiciliū, permittet eundem lectū? Quapropter erubescāt si tñ sciūt pudescere, foediss. Luth. qui ex sacris viginibus passim faciunt prostitutas ac meretrices. Discant obseruare decreta concilij Nicēni, in quo statutum est, ne quis episcopus, ceterorumque clericorum cum extraneis mulieribus habitet, præterquam cum matre vel sorore, vel si quæ sunt huiusmodi necessitudinum personæ. Quod si cum **A R R I O** impietatis magistro, illius synodi canones contempserit, obtemperet saltem imperia-

libus edictis Christianissimi Imperatoris Iouiniani, qui impio illi successit Iuliano apostate. Iouinianus enim, vt refert Sozomenus li. 7. hi. eccl. trip. ca. 4. legem dedit Prætorianā, vt capitali sententia plecteretur, qui vel sacrā virginem nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aspectu aspiceret, ne dicā abripere forte tentaret. Quam legem ideo posuit q̄ Iuliani temporibus quidam hmōi virgines v xores ducere ausi fuerant.

¶ Sed & salaces anabaptistæ foedissime erant, qui plures v xores simul nō lege Christiana, sed more Mahometano hnt, & inter scortorum greges tanq̄ canes impudentissimi, lasciuunt: minime attendentes principio Adamum, statim vt creatus erat, spiritu diuino illustratū dixisse: Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, & adhærebit v xori suæ, & erūt duo in carne vna, i. in prole procreanda. Quæ verba tractans diuus Hierony. li. 1. aduersus Iouinianū, dicit: Vna costa a principio in vnā vxo-rem versa est. Et erūt, inquit, duo in carne vna, non dixit tres, neq̄ quatuor: alioquin non duo, sed plures. Primus Lamech sanguinarius atq̄ homicida, vnā carnem in duas diuisit v xores. Fratricidium & bigamiā eadem cataclysmi pœna deleuit. Propter hęc vnitatem sacramenti in Christo & ecclesia, beatus Cypr. probat hereticos non posse dici cōfessores aut martyres, quia in ecclesia non sunt. Ita enim habet: Christi cōfessor nec dici nec esse potest, q̄ ecclesiam Christi negauit. Nam quū Paulus dicat, propter hoc relinquet hō patrem ac matrem,

Gen. 2.

Hierony.
habes. 11.
q. 1. ca.
Quomō.

Cyp. lib. 2
epist. ad
Corn. p. 2.
epist. 8.
Ephē. 5

& erunt duo in vnā carnē. Sacramentum istud magnum est, ego autē dico in Chrm & in ecclesiam. Quum hoc, inquam, Apostolus dicat, & Chrm pariter atq; ecclesie vnitatem indiuiduis nexibus cohærentē, sancta suauoce testetur, quō potest esse cum Chro, qui cum spōsa Christi atq; in eius ecclesia non est? Huic subscribit Innocentius 3. qui etiam ex hoc loco Apostoli docet, nulli vnq; licuisse simp̄ plures vxores habere, nisi cui fuisset diuina reuelatione aut dispensatiōe cōcessum. Vñ dicit: Si vxore dimissa duci alia de iure non pōt, fortius & ipsa re-tenta. Per quod euidenter apparet, pluralitatē in vtroq; sexu (quum non ad imparia iudicentur) circa matrimoniū reprobendam. ¶ Ex nouo quoq; testamento reprobatur pluralitas vxorū. Ait enim Seruator: Omnis q; dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eā mœchari; & qui dimissam duxerit, adulterat. Item pharisæis sciscitātibus et tentantibus saluatorem, liceret ne homini dimittere vxorem suam quacunq; ex causa, rñdit rediens matrimonium ad primariā sui institutionem: Non legistis, quia qui fecit hominē ab initio, masculum & fœminam fecit eos, et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaq; iam nō sunt duo, sed vna caro, quia vna caro prolis ex vtriusq; propagatur. Vbi Chrysoft. dicit: Considerandum autē est, q̄a nō authoritate solum scripturæ, ver; etiam re; dignitate sniam suam corroborat. Nō em̄ dixit, quia virum & mulierem vnam solūmodo fe-

Innoc. extra de diuortijs. ca. Gaudem;

Matt. 5

Matt. 19
Mar. 10.

Chrysoft.
in Matth.

tit, verꝫ etiam quia iussit, vt vnus vni coniun-
gatur. Nam si voluisset alteram etiam cōduci
v xoreni, vni viro creato, multas conformasset
mulieres: nunc vero vt creationis & sanctifica-
tionis mō vnā vni perpetuo coniūgi, & nunq̄
rescindi oportere perdocuit. Audi quō dicit:

**Hieron. in
Matth.**

Qui fecit a principio, masculum & fœminam
fecit eos. Ex vna radice germinarūt, & in vnū
corpus conuenerunt. Et apertius b. Hiero. Ma-
sculum, inquit, & fœiā fecit eos. Dicendo au-
tem, masculum & fœminā, oñdit secunda vi-
tanda coniugia. Non em̄ ait, masculū & fœmi-
nas, quod ex priorꝫ repudio q̄rebatur, sed ma-
sculum et fœminā, vt vnus coniugis cōsortia
nec̄terentur. Et dixit: Propter hoc dimittet hō
patrem et matrē, et adhærebit v xori suæ. Sifr,
ait, adhærebit v xori suæ, non v xorib. Et erunt
duo in carne vna. Præmiū nuptiarꝫ, e duabus
vnā carnē fieri. Castitas iuncta sp̄i, vnus effi-
citur sp̄s. Hæc Hieron. Adde his, quod Paul.

1. Cor. 7

Corinth. scribit, d. Propter fornicationem vnus
quisq; suam habeat v xorē, et vnaquæq; suū
virꝫ. V xori vir debitū reddat, sifr aut̄ et v xor
viro. Mulier sui corporis pt̄atem non habet,
sed vir. Sifr autē et vir sui corporis pt̄atem nō
habet, sed mulier. Hic Paulus apertam profert
fniā, docens quod sicut illicitū est mulieri si
mul h̄re plures viros: ita quoq; illicitū esse vi-
ro simul h̄re plures v xores. Quilibet em̄ matri-
monium contrahentium transfert totā pt̄atem
corporis sui in alterꝫ. Quare sicut non licet mu-
lieri viuēte viro suo alteri viro nubere: ita neq;
viro, superstite v xore, licet inire coniugii cum

Rom. 7

alia, quum iam matrimonium a Ch̄o ad primariam sui institutionem sit reductum. In h̄ac sniam facit quod idē Apost. alibi de matrimonio differens, ait: Sacramentum hoc magnum est. Ego autē dico in Ch̄o & ecclesia. Constat autem Ch̄m vnum esse sponsum vnus atque vnica sponsa sua ecclesia. Debet vir esse vnus sponsa, hoc est vxoris sponsus & maritus. Vnde subiungit Apost. Veruntamen & vos singuli, vnusquisq; vxorem suā, sicut seipsum diligat, vxor autem timeat virū suum. Hinc Irido. Christiano, non dicam plurimas, sed nec duas simul licet habere vxores, sed vnam tm̄, & hoc nisi ex diuina disp̄satione. Idem quoq; liquet ex matrimonij definitione. Sic em̄ definitur: Matrimonium est viri et mulieris legitima coniunctio, indiuiduā vitæ consuetudinē retinens. Df̄ viri & mulieris, non viroꝝ aut mulieris: nec viri et mulierum, qa nec vnus vir plures vxores, nec vna mulier plures viros habere potest.

Ephē, 5

34. c. Christiano.

¶ Porro quod obijciunt nobis diuinū præceptum, quo absque freno diuina præcepta transgrediantur, ostendunt se præcepta dei non intelligere, aut saltem nolle intelligere. Tales em̄ hoc tempore admodum multi inueniuntur, qui nolunt intelligere vt bene agant. Dicunt enim diuinum præceptum omnes obligare & singulos. At certum est deum præcipiendo dixisse, *Gen. 2:9*

Gen. 2:9

matrimonio rejiciendas decernunt. Prætera addunt etiã majorẽ obſcœnitatem. Permittũt em̃ vni viro more Mahometano plures fœcias, ne vir ſc; caſtiſſ. cuius fortitudo eſt in lũbis, & virtus in ymbilico vœtris eius, cogatur fornicari aut adulterari, quod nõ licet, atq; ne ſemẽ illud ſanctum pereat. Et ne q̃s hæc ſacroſancta dogmata flocci faciat, aut potius ceu diaboli cõmentata excretur, exempla nobis ex ſcripturis proponunt, Abrahã, Iacob, David, Salomonẽ, in mediũ afferunt, & multos alios, quos certũ eſt ſimul plures vxores habuiſſe. Derelinquũt vbiq; hæretici fontem veritatis Ch̃m & eius eccle. & rurſum fodiunt diſſipatas veterẽ hæreticoꝝ cisternas, q̃ purã aquam retinere nõ valent. Hæc em̃ argumenta, retia fuerunt Baſilidis, Heluidij, ac Iouia, ſed a B. Hiero. Auguſt. cæterisq; patribus detecta ſunt, ne q̃s hiſce tanquam muſcipulis capiatur. Hinc Hiero. Heluidio obijcieti, *creſcite & multiplicamini*, reſpõdet dicẽs: Pro cõditiõẽ tempoꝝ ſancti veteris teſtamenti aliæ ſubiacuerunt ſententię, et aliæ nos in nouo teſtamento, in quos fines ſeculoꝝ deuenerunt. *Quandiu lex illa permanſit, creſcite et multiplicamini & replete terrã, & maledicta ſterilis q̃ nõ parit ſemen in Iſrael,* 1. Cor. 7. *nubebant omnes & nubebãtur, et derelictis parentibus ſiebant vna caro. Quando vero vox illa pertonuit, tempus breuiatũ eſt, vt q̃ habẽt vxores ſic ſint quaſi non habentes: iam plenus eſt orbis, nos non capit, quotidie bella ſecant, morbi ſubtrahunt, naufragia abſorbent: & nihilominus de terminis litigamus. Et lib. primo*

Hierony.

1. Cor. 10.

Gen. 1

Deut. 7. &

25.

1. Cor. 7.

aduersus Iouin. Neceſſe fuit prius plantare ſyl-
uā et creſcere, vt eſſet quod poſtea poſſet exci-
di. Simulq; cōſideranda eſt vis verbi, quum di-
cit, creſcite & multiplicamini & replete terrā.

Nuptiæ terram replēt, virginitas paradīſum.

Qui in lege p̄ceſſerunt, ſeruierunt temporibus
& conditionib. ſuis, & illam dñi impleverunt ſen-
tentiam: Creſcite & multiplicamini & replete
terram. Nobis dicitur, tempus in collecto ē, ſu-
per eſt vt q̄ hñt vxores, ſint tanq̄ nō habentes.

B. Cyprianus nō tm̄ idem dicit, ſed etiam fere Cyprianus.
eiſdē verbis. Sic em̄ lib. de habitu virginū ait,
Prima ſententia creſcere & generare p̄cepit, ſe-
cunda ad continentiam ſuaſit. Quū adhuc ru-
dis mundus & inanis eſt, copia fœcunditatis ge-
nerante propagamur et creſcimus ad humani
gñis augmentū. Quum iam refertus eſt or-
bis, & mundus impletus, q̄ capere continentia
poſſunt, ſpadonū more viuētes caſtrantur ad
regnū. Nec hoc iubet dñs, ſed hortatur, nec iū-
gum neceſſitatis imponit, quando manet volū-
tatis arbitriū liberum. Sed quum habitatio-
nes multas apud patrem ſuum eſſe dicat Chri-
ſtus, melioris habitaculi hoſpitia demonſtrat. Ioh. 14.
Habitacula iſta meliora vos petitis, carnis de-
ſideria caſtrantes, maioris gratiæ p̄miū in cœ-
leſtib. obtinetis, Apo. vox eſt: Primus homo
de limo terre, ſecūduſ de cœlo. Qualis ille eſt li-
mo, tales & q̄ de limo, & q̄lis cœleſtis, tales et
cœleſtes. Quō portauimus imaginem eius qui
de limo eſt, portemus & imaginem eius, qui de
cœlo eſt. Hanc imaginē virginitas portat, por-
tat integritas, portat ſanctitas, portat et veritas.

Hic B. martyr virgines ad perseverandū, ad certandū iugiter contra carnē, magno accendit eloquio. Nō est in gr̄ ad magna facilis ascensus. Quē sudorē perpetimur, quem laborē quū conamur ascendere colles & vertices montiū. Quid vt ascendamus ad cœlū? Si p̄miū pollicitiōis attēdas, minus est quōd laboras. Immortalitas perseveranti datur, perpetua vita promittitur, regnū dñs pollicet̄. Seruate virgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis. Magna vos merces manet, p̄miū grande virtutis, munus maximū castitatis. Vultis scire quo malo carcat, et qd boni teneat cōtinentiæ virtus? Multiplicabo, inqt mulieri deus, tristitias, & gemitus, & in tristitia paries filios, & cōuersio tua ad virū tuū, & ipse tui dñabi. Vos ab hac sentētia liberę estis, vos mulierum tristitias et gemitus nō timetis, nullus vobis de partu circa filios metus, nec maritus est dñs. Dñs vester et caput Ch̄i est, ad instar et vicem masculi fors vobis et conditio cois est. Dñi vox est illa dicentis: Filij huius seculi generant et gñantur. Qui aut̄ habuerit dignationem seculi illius et resurrectionis a mortuis, non nubunt, neque matrimoniū faciunt, neq̄ em̄ incipiēt mori, æquales em̄ sunt angelis dei, quū sint filij resurrectiōis. Quod futuri sumus, vos iā esse cœpistis vos resurrectiōis gloriā in isto seculo iā tenetis, per seculū sine seculi cōtagione transitis. Quū caste perseveratis et virgines, angelis dei estis æquales, tm̄ maneat et duret solita et illegsa virginitas, & vt cœpit, fortiter, iugiter perseveret. Hoc lib. cuius etiā memin̄t Augu. 4. de doctrina Ch̄iana, verba Ch̄i dicentis, sunt qui ca-

Gen. 3

Matth. 22

strauerunt se propter regnū cœlorū, exponit de virginibus, sicut & lib. i. epist. ii. epist. ad Pōponiū. Idē facit Hiero. li. i. cōtra Iouini. dicēs: Plus amat virgines Ch̄s, q̄a sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatū, maiorisq̄ gratiæ est offerre quod nō debeas, q̄ reddere quod exigaris. Grandis virtutis est, dei tēplū esse puriss. totū holocaustū se offerre dño, & iuxta apost. sc̄tm esse corpore & spū. Hi sunt eunuchi q̄ se lignū aridū ob sterilitatē putantes, audiūt per Esaiā, quod pr̄ filijs & filiabus locū in cœlis habeant paratū. Et nō dicat, inqt, eunuchus ecce ego lignū aridū. Quia hæc dicit dñs eunuchis: Qui custodierint sabbata mea & elegerit q̄ ego volui, & tenuerint fœdus meū, dabo eis in domo & in muris meis locū, et nomē melius a filijs et filiab. Hęc verba prophete Aug. quoque lib. de sc̄tā virginitate de virginib. exponit. Similiter & hoc quod in Apoca. dicitur: Hi sunt q̄ cū mulieribus nō sunt coīgnati, virgines em̄ permanserūt. Hi sunt q̄ sequūtur agnū quocunq̄ ierit, Cypria. de habitu virginum et Augu. de sc̄tā virginitate interpretantur. Hiero. etiā hoc q̄d in Canticis legitur, tempus putationis aduenit, in laudem virginitatis lib. i. aduersus Iouinia, explicat, dicens: Flores visi sunt in terra, tempus sectionis aduenit. Nonne tibi videtur idipsum dicere, quod & Apostolus: Superest vt & qui habent vxores, sic sint quasi non habeant? Et manifestius de præconio castitatis: Vox inquit, turturis audita est in terra nostra. Turtur auis pudicissima est. Legamus physiologos, & c.

Hierony.

Esaiæ. 6.

Apoca. 14

1. Cor. 7.

Matt. 19

QDiscant ergo hæretici diuina eloquia intel-
 ligere, & non quodlibet diuinum præceptum
 omnes & singulos obligare. Quod em̄ præcipitur
 imperat, quod imperatur fieri necesse est. Præ-
 ceptum em̄ secum affert rōnem debiti. Eatenus
 igitur aliquid cadit sub præcepto, quatenus ha-
 bet rōnem debiti. Dupliciter aut̄ aliquid est de-
 bitum. Vno modo vt impleatur ab vnoquoq̄,
 & hoc debitum sine pctō præteriri non potest.
 Præcepta ergo q̄ huiuscemōi rōnem debiti cō-
 nexam hñt, obligant oēs & singulos, cuiusmo-
 di sunt præcepta dealogi, de quibus Saluator
 ait: Si vis ad vitā ingredi, serua mandata. Ali-
 ud autem inuenitur debitū implendum a mul-
 titudine, quod non obligat vnumquēq̄ de mul-
 titudine. Multa enim sunt multitudini necessa-
 ria, q̄ vnus implere non potest, sed implentur a
 multitudine: ita vt vnus hoc, alius aliud faciat,
 alius colat agrum, alius ædificet domū. Præ-
 ceptum autem datum de generatione & multipli-
 catione hoīm, eiuscemodi debitum respicit. Nā
 datū est multitudini hoīm, cui necessariū ē nō
 solum quod multiplicetur corporaliter, sed etiā
 spūaliter proficiat. Et ideo satis prouidetur hu-
 mano generi, si qdam carnali generationi dent
 operam, quidam vero ab hac abstinentes, con-
 templationibus diuinis vacēt, ad totius huma-
 ni generis pulchritudinem & salutem. Sicut eti-
 am in exercitu fieri solet, vbi qdam castra cu-
 stodiunt, quidam signa deferunt, quidam gla-
 dijs decertant: q̄ tamen omnia pertinent ad to-
 tam multitudinem. Præceptum igitur, crescite
 & multiplicamini, nō obligat oēs & singulos

alioquin huius præcepti transgressores fuissent Enoch sub lege naturæ, Helias & eius discipulus Helizeus & Hieremias in lege Mosaica, quorū coniugia non leguntur, & Iohannes Baptista, quo maior inter natos mulierū non surrexit. Iū Iohannes euangelista virgo a deo electus, quem a nuptiis volentem nubere vocauit dñs, cui tāq̄ virgini cruci affixus virginē matrem cōmendauit. Quid dicam de Paulo, qui omnes voluit esse sicut seipsum? Bonum est, inquit, homini mulierē non tangere. Hinc apostoli in apostolatū assumpti, vel virgines vel cōtinentes relicto cōiugali officio, fuerunt. Horū vestigia in hunc vsq̄ diem vtriusq̄ sexus hoīes imitantes, nō tm̄ cœlibem duxere vitā, sed etiam pro ea cōseruanda, sicut Eusebius in ecclesiastica tradit historia, omni tormentorū gñe excruciatī, mortē oppetiere. Iohannes Damascenus libro 4. orthodoxæ fidei ca. 25. olim respondit nostris hæreticis proponentibus, crescite & multiplicamini: Crescite, inqt, & multiplicamini, nō oīno multiplicationem per nuptialem cōsociationem significat. Poterat em̄ deus hoc genus & alio multiplicare modo, si mandatum vsq̄ in finem seruassent intemertum. Sed sciens deus, p̄scientia sua omnia sciens, priusquam fiant, quod futuri erant transgressores, & morte condemnandi, anticipans fecit masculū & fœminam, & augeri & multiplicari præcepit. Hoc loco Damascenus sentit, primos parentes si integre diuinum mandatum seruassent, & in eo ad finem vsque perseuerassent, non habituros fuisse prolis multipli

h

Matt. 23.
Iohan. 2.

Eusebius.

Ioh. Dam.

cationem per connubiale commercium, sed alio modo, quæ diuina prouidentia pro suæ sapientiæ magnitudine ordinasset, Hanc esse Damasceni sententiam, patet ex eo quod supra lib. 2. ca. 30. dixerat. Verba eius hæc sunt: Hominem igitur opifex deus masculinum condidit, tribuens illi suam ipsius diuinam gratiam, & per illam in sui communicatione illum fecit. Sciens autem præcognitor deus, quod in transgressionem laberetur & corruptioni subiaceret, fecit ex ipso foeminam, illi secundum ipsum auxiliatricem, auxiliatricem quidem per eam propagationem, quæ post transgressionem esset generis ex successione conseruatio. Prima enim plasmatio, generatio dicitur, non propagatio. Generatio quidem, est ex deo prima plasmatio. Propagatio autem, ex condemnatione mortis ob transgressionem, ex se inuicem successio. Dicit hic Damascenus, Euam factam ipsi Adæ auxiliatricem per propagationem, quæ post transgressionem facta est, aperte insinuans ex opposito, quod si non fuisset futura transgressio, non esset Eua auxiliatrix ipsi Adæ secundum huiusmodi propagationem.

Hierony. Nec Hieronymus omnino ab huius ab- esse videtur sententia in primo libro contra Iovinianum, quamuis nec eam parrem nec oppositam certa sententia determinet. Inquit enim de primis parentibus differens: Quod si obieris, antequam peccarent, sexum viri & foeminæ diuisum, & absque peccato eos potuisse coniungi, quid futurum incertum est, neq; em

possimus dei scire iudicia, & ex nostro arbitrio illius sententiæ præiudicare. Hoc quod factum est in propatulo est, quod qui in paradiso virgines permanserunt, eiectione de paradiso copulati sunt, Eijciuntur de paradiso, & quod ibi non fecerunt, in terra faciunt, vt statim ab initio conditionis humanæ virginitatem paradisi, & terra nuptias dedicarit. Nuptiæ replent terram, virginitas paradisi. His accedit Chrysoftomus, qui homilia decimaquarta in Genesim asserit primos parentes in paradiso virgines permansisse. Verba ipsius hæc sunt: Deus manifestans Adæ euentura, inquit: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carnem vnam. Vnde dico, habuit ille vt hæc diceret? Vnde sciebat futura, quod multiplicandum humanum genus, & quod hoc viri mulierisque congressu futurum, vnde noscebat? Congressus enim ille post præuaricationem fuit. Nam vsque ad illam quasi angeli versabantur in paradiso, non concupiscentiis flagrantes, nudi enim erant, & non erubescabant. Et Damascenus huic sententiæ suam calculum addens, dicit: In paradiso virginitas conuersabatur. Dicit enim diuina scriptura, quod nudierant tunc Adam & Eua, & non erubescabant. Quando autem transgressi sunt, cognouerunt quod nudi essent, & erubescientes, suerunt sibi ipsis perizonata. Et post transgressionem, quando audiuit, terra es & in terrâ reuerteris, quando per præuaricationem mors intrauit in mundum, tunc cognouit Adæ

Chrysoft.

Gene. 2.

Gene. 3.

Etiam conjugem suam, & cōcepit & peperit. Quare ne exterminaretur & cōsumeretur hoc genus a morte, nuptiæ constitutæ sunt, vt per prolis procreationē, genus hoīm cōseruaretur.

¶ Cætera quæ proponunt, mea quidē sententia turpiora & magis carnalia sunt, q̄ quæ refelli in sacramentorū tractatu, vbi nihil non sacrum, debeant. Dicemus tamen paucis, missa (quo ad fieri potest) verborum obscœnitate. Afferunt enim non esse licitum, vt quis cognoscat vxorē sterilem aut impregnatam. Quæ in re sicut non omnino ab ipsis dissentimus, ita nec consentimus. Neq̄ enim mediocre incontinentiæ signum est, ne grauidæ quidem coniugi parcere. Vñ talis amplexus vitio carere nō potest. Abstine te, inquit Chrysostomus homilia 34. in Matthæum, a menstruata, abstine te a prægnante, erubescere facere, quod animalia nō faciunt. Omne animal conceptionis suæ seruat honorem & tempus, homo autem solus cōtēnit. Quādo dies festus est aut dies ieiunij, serua vt impleas Apostolicum præceptum: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu, vt vacetis ieiunio & orationi. Verum qui huiusmodi cōcubitum omnino illicitum, hoc est, mortiferum & (vt ita dicam) criminofum esse contendit, nec licitum esse reddere debitum impregnatæ aut sterili, aut vicissim exigere, etiam atque etiam videat necesse est, quid respondeat non mihi, sed Paulo dicenti: Vxori vir debitum reddat, Similiter autem & vxor viro.

Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Hic autem error ex eo promanare videtur, quia existimant matrimonium solum institutum in naturæ officium, hoc est, propter solam filiorum procreationem, nolentes agnoscere homines libidinosissimi, ipsum etiam secundario post peccatum institutum, tanquam remedium quoddam, ad illicitos concupiscentiæ motus deuitandos & comprimendos. Hoc est quod dicit Augustinus de bono coniugali contra Iovinianum capite tertio. Bonum coniugij non mihi videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diuerso sexu societatem. Alioquin non iam diceretur coniugium in senibus, præsertim si vel amississent filios vel minime genuissent. Nunc vero in bono licet annoso cōiugio, etsi emareuit ardor ætatis inter masculum & foeminam, viget tamen ordo charitatis inter maritum & vxorem. Habent etiam id bonum coniugia, quod carnalis vel iuuenilis incontinentia, etiam si vitiosa est, ad propagandæ prolis redigitur honestatem. Hæc latius explicat capite quarto & quinto. Et iterum capite sexto addit: Quando præter causam procreandi sibi miscentur, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati, non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem, liberorum procreandorum causa, quæ

August.

1. Cor. 7.
 prima est humani generis in ista mortalitate so-
 cietas, verum etiam infirmitatis inuicem exci-
 piendæ ad illicitos concubitus euitandos mu-
 tuam quodammodo seruitutem, vt & si alteri
 eorum perpetua continentia placeat, nisi ex al-
 terius consensu non possit. Ad hoc enim vxor
 non habet potestatem sui corporis, sed vir: si-
 militer vir non habet potestatem sui corporis,
 sed mulier, et vt quod nō filiorū procreandorū,
 sed infirmitatis & cōtinētię causa expetit, vel
 ille de matrimonio, vel illa de marito, non sibi
 alterutrum negent, ne per hoc incidant in dan-
 nabiles corruptelas, tentante Satana propter in-
 continentiam, vel amborum vel cuiusquam
 eorum. Hæc Augustinus.

Matt. 19.
 ¶ At semen, inquiunt, virile nullo pacto in-
 fecundum manere debet aut frustrari effectu
 suo. Vbi ergo manebit consilium Christi, di-
 centis, sunt eunuchi qui castrauerunt semetip-
 sos propter regnum cœlorum: qui tamen non
 nunquam vel inuiti (vt est hominum genus fra-
 gile & ipsa natura infirma) cum summo ani-
 mi dolore seminis effluxum patiuntur ex ali-
 qua humorū superfluitate, aut alia quauis cau-
 sa inculpabili. Hic securis ad radicem ponen-
 da est, vt discernatur, qua de causa proueniat
 huiusmodi emissio seminis. Fieri enim potest
 in somnis ipso homine dormiente, vt ipsum
 nocturnum phantasma hominem deludat, &
 tamentalis nocturna pollutio rationem pecca-
 ti habere non potest, quia voluntaria non est,
 nec ex iudicio rationis proficiscitur, vnde ra-

tio peccati sumitur. Vnde pollutio quæ prouenit ex emissione seminis, excutienda est & iudicanda nõ secũdũ se, sed secũdũ causam suã vñ procedit. Nã si causa fuerit culpabilis, erit & ipsa culpabilis, vtpote si eueniat ex ebrietate, ex inhonestis tactibus, osculis, aut alijs impudicis gestibus. Si autem causa culpabilis minime fuerit, etiam nullam habebit peccati rationem, imo fieri cum magno hominis merito potest: sicut quando sacerdos audiens confitentem de rebus venereis, ex solo auditu huiusmodi pollutionem inuitus patitur, quod forte fieri posset. Verum quantum mihi videre videor, stimulus carnis angelus Satanæ 1. Cor. 12. colaphizat nostros hæreticos; & vt Plautus ait, non sub Iouis, sed Veneris regno vapulant: ideo illis adeo curæ ipsum semen est, ne maneat infructuosum. Dabo eis consilium haud malum. Rogent cum PAVLO dominum, vt tollatur ab eis stimulus ille, qui eos miserrime excruciat. Quod si statim exauditi non fuerint, sufficiat eis gratia DEI, qui non patitur nos tentari supra id quod possumus ferre, sed facit etiam cũ tentatione prouentum.

¶ Proinde lubens illis concedo, fornicationem esse illicitam ac lege diuina prohibitam, secundum quam fornicatores aut adulteri regnum DEI non possidebunt. Apostoli priori epistola ad Corinthi, vox est: Nolite errare. Neque fornicatores, neq; idolia

Vergilius

seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. Sed quid? An ideo fortis viro, qui iuxta poetam, non sit in veneris seignis, nocturnaque bella, plures ducendae sunt uxores? Sanenon arbitror. Nam, ut Plautus ait, miseria vna quidem homini est affatim. Nisi forsitan infelicissimi anabaptistae innumeris malis digni, pro peccatis suis multiplicare sibi velint uxores. At si hoc animo uxorum numerum admittunt, nimis parum illis fuerit tres aut quatuor, aut denas aut duodenas uxores habere, sed etiam si pro peccatis (ut idem poeta ait) suis, centum ducerent, parum esset. Quem enim vna uxor domare non potest, aut qui vna contentus esse non vult, dignus est qui habeat plures, utpote malum infelicissimum. Thefaurum mali qui quaerit, illic inueniet. Inueni, inquit Sapiens, mulierem morte amariorum. Non dicit mulieres, significans vel vnam homini satis esse ad miseriam.

Can. 2.
chryso.

Quod autem nobis obijciunt Abraham, Iacob, David, Salomonem, qui temporibus seruierunt, & plures uxores simul habuerunt, non suffragatur illis, quibus, ut in Canticis dicitur, tempus putationis aduenit, ut virginis flos appareat in terra nostra. Vnde Chrysostomus homilia quinquagesima quinta in Genesim hac ratione excusat a peccato iustum patriarcham Iacob plures uxores simul habentem. Sed audiens, inquit, quod accepit maiorem natu Lian, & postea minorem, ne turberis, neque

iuxta statum qui nunc est, opera quæ tunc facta, iudices. Tunc enim quia principia erant, permixtum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur, & pietas incrementum acciperet. Adueniens enim Christus, & virtutem in hominibus plantauit, & angelos (ut ita dicam) ex hominibus fecit omnemque illam veterem consuetudinem aboleuit. Vides quomodo non oportet consuetudinem prætexere, sed quod iustum est inquirere. Ecce enim quoniam mala erat hæc consuetudo, explosa est, & non licet ulli eam prætexere. Nusquam igitur, obsecro, consuetudinem inquiramus: sed ubique quod utile: & si quid est bonum, etiam si non sit consuetudo, fiat a nobis: & si perniciosum est, etiam si consuetudo sit, fugiamus & auersemur. Hoc ipsum confirmat Augustinus dicens antiquis, id est, iustis non fuisse peccatum, quod plurimis foeminis utebantur. Nec enim contra naturam hoc faciebant, quum non lasciuiendi causa, sed gignendi hoc facerent. Nec contra morem, quia eo tempore ea fiebant. Nec contra præceptum quia nulla lege erat prohibitum. Et iterum: Obijciuntur Iacob quatuor uxores, quod quando mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen est, quia mos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ quum ita sint quid tandem criminis est quod de pluribus simul habitis uxoribus obijcitur sancto viro Iacob? Si naturam consulas, non lasciuiendi,

Augusti.

32. q. 4. ob
ijciuntur.
Aug. con.
1. ca. 27.

Sed gignendi causa illis mulieribus utebatur: Si morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur. Nunc vero cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia & moribus & legibus non licet? Quæ duo quisquis contempserit, etiamsi tantummodo causa generandi uti possit foemina pluribus, peccat tamen, & ipsam violat humani generis societatem, cui necessaria est propagatio filiorum. Hactenus Augustinus.

Deut. 17

¶ Sed nec vniuersaliter plurimas simul habere uxores permissum est, maxime tempore legis Mosaicæ. In Deuteronomio enim scriptum est: Non habebit rex uxores plurimas, quæ alliciant animam eius. Vbi Augustinus ait: Manifestum est Salomonem hoc præceptum transisse. Dauid autem plures habuit, nec præceptum præterijt. Permissum est enim regi plures habere, non plurimas, quæ alliciant animam multiplicatæ. Quum autem additur, ut non eleuetur cor eius, alienigenæ prohiberi videtur. Veruntamen multiplicatio uxorum generaliter prohibita est. Permissum est autem regi plures habere, sed non multiplicare. Veniente autem plenitudinis tempore, quo Christi gratia est ubique dilatata, reducta est lex nuptiarum ad priorem honestioremque institutionem, ut vnus vni in figura Christi & ecclesiæ coniungatur. Vnde Augustinus de bono coniugali capite decimoquinto. Semel initum connubium in ciuitate Dei nostri, vbi etiam ex prima duorum hominum copula, quoddam sacramentum nuptiæ gerunt, nullo modo potest, nisi alicuius eorum morte

dissolui. Manet enim vinculum nuptiarum, etiam si proli cuius gratia initum est, manifesta sterilitate non subsequatur: ita ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen, vel ipsa causa filiorum, atque alijs copulare non liceat. Quod si fecerint, cum eis quibus se copulauerint, adulterium committunt. Ipsi autem coniuges manent. Hæc Augustinus. Vnde nec papa dispensare potest (etiam v xore sterili aut repudiata consentiente) ut quis aliam ducat v xorem. Tantum abest, ut quis simul plures debeat habere v xores. Quapropter nec Paulus tertius dispensare voluit cum rege Angliæ Henrico octauo, ut repudiata priori regina Catharina acciperet in coniugem alteram superinductam Annam.

Antiqui ergo patres tempore legis naturalis citra adulterij crimen simul plures Deo dispensante habuerunt v xores. Sicut enim dispensatione diuina Iacob a mendacio, Israelitæ a furto, Sampson ab homicidio: ita & patriarchæ & alij viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse v xores, ab adulterio excusantur, ut dicit Innocentius tertius extra de diuortijs, ca. Gaudemus. Vnde & Augustinus de bono coniugali comparans coniugatos veteris testamenti coniugatis noui testamenti, dicit: Nunc quippe nullus pietate perfectus filios habere, nisi spiritaliter quærit: tunc vero ipsius pietatis erat operatio, etiam carna-

Gen. 27

Exod. 12

Iud. 16.

Augu.

liter filios propagare, quia illius populi generatio, nuncia futuroꝝ erat, & ad dispensationem propheticam pertinebat. Ideoꝫ non sicut vni viro etiã plures habere licebat vxores; ita vni fœminæ plures viros. Occulta enim lege naturæ, amant singularitatem, q̄ principantur. Subiecta vero non solum singula singulis, sed si ratio naturalis vel socialis admittit, etiã plura vni non sine decore subduntur. Neq̄ em̄ sic habet vnus seruus plures dños, quõ plures serui vnum dñm. Ita duobus vel tribus maritis vis nullã legimus seruisse sanctarũ: plures aut̄ vni viro legimus coniunctas, quum gentis illius societas sinebat, & temporis rō suadebat. Neq̄ enim contra naturam nuptiarũ est. Plures em̄ fœminæ ab vno viro fœtari p̄nt, vna vero a pluribus non potest. Hæc est principiorũ vis, vt plures fœminæ vni viro sint, sicut multæ animæ vni deo recte subduntur. Ideoꝫ non est verus deus animarũ nisi vnus, vna vero ania per multos falsos deos fornicari potest, non fœcundari.

DE SACRAMENTO
extremæ vnctionis.
CAPVT VII.

Abolutis sex sacramentis, septimũ extremæ vnctionis sacramentum, paucis absoluemus. Sacramentum enim est et dicitur vnctio extrema, ad differentiam aliarũ vnctionum. Est enim quædam vnctio spiritalis & inuisibi